

ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมถวายสะเปา ในจังหวัดลำปาง

An Analytical Study of Buddhist Principles Appearing in the Offering Ceremony of Sapao in Lampang Province

พระครูโสภณวีรบัณฑิต (ศุภณัฐ คำชุม)

Phrakru Sophonweerabandit (Supanat Kamchum)

วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Lamphun Buddhist College, Mahachulalongkarnrajavidyalaya University

Corresponding Author, Email: supanat.kam@mcu.ac.th

Received: 2024-06-12 Revised: 2024-06-24 Accepted: 2024-06-26

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของสะเปา และ 2) ศึกษา วิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมถวายสะเปา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) และการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) ผลการศึกษพบว่า

1. พิธีกรรมถวายสะเปามีความหมายและความเชื่อของชาวลำปางว่า เป็นการส่งเครื่องอุปโภคบริโภคให้ผู้ล่วงลับผ่านพิธีกรรมถวายทานให้พระสงฆ์ โดยใช้เรือสำเภาเป็นไทยทานถวายเสมือนเป็นพาหนะเดินทางไกลในสัมปรายภพ เพื่อข้ามโอฆะวัฏฏะสงสารสู่นิพพาน

2. สำหรับหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมถวายสะเปา ประกอบด้วย หลักธรรมที่ 1 คือ ความศรัทธา ซึ่งเป็นความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล 4 อย่าง คือ กัมมสัทธา วิปากสัทธา กัมมัสสกตาสัทธา ตถาคตโพธิสัทธา หลักธรรมที่ 2 หลักบุญกิริยาวัตถุ 3 คือ ที่ตั้งแห่งการทำความดี 3 ประการ ประกอบด้วย ทาน การรักษาศีล และภาวนา หลักธรรมที่ 3 หลักความกตัญญู และหลักสาราณียธรรม 6 ซึ่งประกอบด้วย 1) เมตตาทางกาย (กายกรรม) 2) เมตตาทางวาจา (วจีกรรม) 3) เมตตาทางใจ (มโนกรรม) 4) ทาน (สาธารณโภคี) 5) ศีล (ศีลสามัญญุต) 6) ปัญญา (ทิวฐิสามัญญุต) ซึ่งหลักพุทธธรรมนี้ จะเสริมสร้าง รักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรม จริยธรรม เมตตาธรรม กรุณธรรม และสามัคคีธรรมให้บังเกิดขึ้นในคนอยู่กันในสังคมอย่างสันติสุข

คำสำคัญ : สะเปา, ลำปาง, หลักพุทธธรรม

Abstract

The study titled has 2 aims: 1) to investigate the historical background of the Sapao offering and 2) to analyze the Buddhist principles embedded in this ceremonial practice. This research employs two research methodologies, namely qualitative research and documentary research, the study findings reveal that:

1. The “Sapao Offering Ceremony” holds significance and beliefs among the people of Lampang, signifying the act of providing consumables to the monkhood through the offering ceremony by using the junk as alms. Symbolically, the boat represents a vessel for traveling great distances in the next incarnation, overcoming the Oka Vatta sòngsään, and reaching nibbana.

2. The Buddhist principles appearing in the ceremony encompass three aspects. Firstly, principle of Saddha, namely Karma Saddha, Vipaga Saddha, Karmasgatta Saddha, and Tathagatapodhi Saddha. Secondly, principle of Puññakiriyāvatthu 3, including giving, moral behavior, and practicing meditation. Thirdly, principle of Gratitude and Saraniyadhamma 6, involving the expression of gratitude through the body (Kaya karma), 2) speech (Vaji karma), 3) mind (Mano karma), 4) giving (Sadharana bhogi), 5) virtue (Sila samanyata), and 6) wisdom (Ditthi samanyata). These principles promote and preserve cultural heritage, ethical conduct, compassionate morality, benevolence, and harmonious ethical coexistence within society, contributing to overall well-being and tranquility.

Keywords: Sapao, Lampang, Buddhism

บทนำ

วัฒนธรรมเป็นรากฐานของชาติเพราะเป็นสิ่งที่แสดงถึงวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม จารีต ประเพณี พิธีกรรม ซึ่งบอกถึงอัตลักษณ์ในเชิงพื้นที่ และชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบันผูกพันอยู่กับวัฒนธรรม ขนบประเพณี ระเบียบแบบแผนที่สังคมได้กำหนดไว้แล้ว ปฏิบัติสืบต่อกันมาทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม เช่น ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด การตาย การ แต่งงาน ซึ่งเป็นประเพณีเกี่ยวกับชีวิตหรือประเพณีเกี่ยวกับเทศกาล ชาวพุทธล้านนา ในภาค

เหนือตอนบนมีอารยธรรมที่น่าสนใจโดยมีชนบรรมนิยมประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ มีวิถีชีวิตอย่างเรียบง่าย มีความเจริญรุ่งเรืองในด้านต่างๆ ทั้งในด้านวัฒนธรรม ศาสนา เศรษฐกิจ โดยมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ปรากฏให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม และนามธรรม เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ชนบรรมนิยมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมไปถึง พิธีกรรมต่างๆ ในรูปแบบเฉพาะ และเป็นภูมิภาคที่มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นเป็นของตนเอง วัฒนธรรมพื้นฐานที่เกิดขึ้นมาแต่ครั้งโบราณกาลล้วนมีความสอดคล้องกับชาวล้านนาในทุกวัย ตั้งแต่เกิดจนตายซึ่งเป็นเรื่องที่ลึกซึ้งละเอียดอ่อนควรแก่การศึกษาอย่างยิ่ง (หนานเต๋า, 2517: 15)

สะเปามีปรากฏในวรรณกรรมและพิธีกรรมของภาคเหนืออยู่บ่อยครั้ง แต่ไม่ได้บอกอย่างชัดเจนว่าเป็นเรื่องที่มีลักษณะเป็นอย่างไร สำหรับสะเปามีความเชื่อที่หลากหลายแตกต่างกันไปในพิธีกรรม ประเพณีต่างๆ เช่น ประเพณีล่องสะเปาในวันเพ็ญเดือน 12 สะเปามีความเชื่อว่าเป็นการขอขมาต่อแม่น้ำคงคา บูชาพระนารายณ์ที่รักษาแม่น้ำคงคา ตลอดจนลอยเคราะห์ในตัวให้ไหลล่องไปตามแม่น้ำ และอธิษฐานเรื่องความสมหวังในความรักของวัยรุ่นหนุ่มสาว และอีกความเชื่อหนึ่ง สะเปา เป็นเครื่องไทยธรรมที่มีคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาในโลกทัศน์ของชาวล้านนาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตในโลกหลังความตาย ซึ่งสอดคล้องกับอาจารย์วิฑูรย์ พานิชพันธ์ได้กล่าวว่า การถวายสะเปาอุทิศให้แก่ผู้ล่วงลับมีคติความเชื่อที่ว่า การตายเปรียบเสมือนเป็นการเดินทางไกลข้ามโอฆะสงสาร เปรียบเสมือนแม่น้ำที่กว้างและยาวไกลจึงต้องอาศัยพาหนะที่มีความคงทนแข็งแรงสามารถบรรจุเครื่องอุปโภคบริโภคจำนวนมากในการเดินทาง ดังนั้นเรือสำเภาจึงเหมาะสมใช้ในการเดินทางไกล อีกทั้งอาจารย์อนุกุล ศิริพันธ์ยังให้ความคิดเห็นอีกว่า สะเปามีความเชื่อมาจากการเผยแพร่พระพุทธศาสนาจากดินแดนพุทธภูมิมาสู่สุวรรณภูมิก็อาศัยเรือสำเภาในการเดินทางมาเผยแพร่พระพุทธศาสนา ดังจะพบเห็นได้ตามวัดต่างๆ ในภาคเหนือตอนบนที่มีการทำรูป “สะเปาเงิน สะเปาคำ” ขึ้นจิตกรรมฝาผนังที่สะท้อนความเชื่อทางพุทธศาสนา นอกจากนี้ในตำนานวัดกู่คำ อำเภอเมือง จังหวัดลำปางได้กล่าวว่า ลักษณะผอบบรรจุพระธาตุกู่คำเป็นรูปสะเปาคำหรือเรือสำเภา ชาวล้านนาเชื่อกันว่าการสร้างสะเปาให้อานิสงส์ส่งผลแก่ผู้ถวายทานไปสู่นิพพานหรือความสุขในโลกหน้า ดังที่ ศักดิ์ รัตนชัย กล่าวถึงลักษณะของตัวสะเปาว่า “...ความหมายของรูปสำเภาเน้นคติเพื่อไปสู่สัมปรายภพที่ต้องผ่านห้วงทะเลแห่งวิญญูสงสาร...” (ไพโรจน์ ไชยเมืองชื่น, มปป.: 164)

จะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีคำสอนเรื่องการทำบุญครอบคลุมเพราะได้แสดงวิธีการกระทำบุญไว้อย่างหลากหลาย ทั้งที่เกี่ยวข้องกับวัตถุสิ่งของของประพจน์ที่แสดงออกมาทางกาย วาจา จนไปถึงทัศนคติอันเป็นส่วนหนึ่งของจิตใจ ซึ่งปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกได้จัดวิธีการทำบุญ ซึ่งเรียกว่า “บุญกิริยาวัตถุ” อีกทั้งคัมภีร์อรรถกถา พระอรรถกถาจารย์ได้แย่ง

ย่อยขยายออกไปอีกหลายประการ เพื่อให้ได้วิธีการทำบุญที่หลากหลายและมีความครอบคลุมมากยิ่งขึ้น และการบำเพ็ญบุญกุศโลบายอย่างครบถ้วน ด้วยเจตนาที่มีความพร้อมสมบูรณ์นับได้ว่าเป็นความสมบูรณ์ ทั้งอำนวยการอันสงฆ์แก่ผู้กระทำ พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 11 ข้อ 3:306-307 นอกจากนี้แล้วยังมีความเชื่อเรื่องโลกนี้ โลกหน้าเป็นความเชื่อเกิดขึ้นมาพร้อมกับมนุษย์เป็นเวลานานจนไม่อาจจะสืบค้นหาที่มาได้ แต่ยังเป็นปัญหาที่ทำให้มนุษย์ได้ขบคิดในเรื่องของชีวิตว่าเกิดมาจากไหน อิทธิพลต่อความเชื่อของมนุษย์เป็นเรื่องที่คู่กับมนุษย์มาอย่าไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ดังนั้น คำว่า “สังสารวัฏ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 25 ข้อ 216: 355 มาจากคำว่า “สังสาระ = การท่องเที่ยวไป” กับ “วัฏฏะ = วงกลม” ซึ่งสองคำนี้มีความหมายถึง การหลุดพ้น ส่วนคำว่า “สังสารวัฏ” หมายถึง การเวียนว่ายตายเกิด, ด้วยอำนาจกิเลสกรรมและวิบาก เช่น กิเลสเกิดขึ้นแล้วให้ทำกรรม เมื่อทำกรรมแล้วย่อมได้รับผลของกรรม เมื่อได้รับผลของกรรมแล้ว กิเลสก็เกิดอีกแล้วทำกรรม แล้วเสวยผลกรรม หมุนเวียนต่อไป (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 25 ข้อ 153-154: 79-80)

เมื่อพิจารณาสภาพสังคมและเศรษฐกิจของภาคเหนือตอนบน โดยเฉพาะจังหวัดลำปางได้รับวัฒนธรรมในสังคม ก่อให้เกิดความเจริญ ไม่ว่าจะเป็นด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การคมนาคม การศึกษา สาธารณสุข สาธารณูปโภคและอื่นๆ ทำให้สภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยม ทักษะคติ รวมถึงความเชื่อเรื่องประเพณีเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จึงทำให้ประเพณีต่างๆ จึงมีความหมายที่แปรเปลี่ยนไป ด้วยเหตุผลที่ว่าประชาชนในจังหวัดลำปาง ไม่เข้าถึงรากเหง้าของการเกิดของประเพณีเหล่านั้น ประเพณีล่องสะเปาก็เป็นอีกประเพณีหนึ่งที่ผู้ที่จาริกลงในเอกสารโบราณน้อยมาก ส่วนใหญ่เป็นการเล่าด้วยการมุขปาฐะ และปฏิบัติตามกันมาเมื่อถึงฤดูกาลในการจัดประเพณี

ดังนั้น จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาประวัติความเป็นมาของสะเปาในจังหวัดลำปาง และวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมถวายเป็นสังฆทานเพื่อรวบรวมเป็นข้อมูลเชิงวิชาการที่มีความน่าเชื่อถือและเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานองค์กรต่างๆ นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของสะเปา
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมถวายเป็นสังฆทาน

ระเบียบวิธีวิจัย

รูปแบบวิธีการวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยด้วยกัน 2 แบบคือ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) และการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) สามารถอธิบายและมีขั้นตอนดังนี้

1) การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสะเปาในจังหวัดลำปาง

2) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยลงพื้นที่ในอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เพื่อสนทนากลุ่ม (Focus Group) สัมภาษณ์ (Interview) และรวบรวมข้อมูลจากตัวแทนพระสงฆ์ในจังหวัดลำปาง ตัวแทนวัฒนธรรมจังหวัดลำปาง ตัวแทนปราชญ์ชาวบ้าน และตัวแทนนักวิชาการด้านวัฒนธรรม เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับสะเปา และความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนกลายมาเป็นประเพณีและวัฒนธรรมของชาวลำปาง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการลงพื้นที่เป้าหมายในการศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมถวายสะเปาในจังหวัดลำปาง ซึ่งประกอบไปด้วย

1) การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้วิจัยจะมีโครงร่างการสัมภาษณ์เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของสะเปา และหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมถวายสะเปา

2) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ซึ่งผู้วิจัยจะมีส่วนร่วมระหว่างตัวแทนจากกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ร่วมการระดมความเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ตัวแทนพระสงฆ์ในจังหวัดลำปาง ตัวแทนวัฒนธรรมจังหวัดลำปาง ตัวแทนนักวิชาการด้านวัฒนธรรม ตัวแทนปราชญ์ชาวบ้าน

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้โดยทำไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่างได้ลึกซึ้งเมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่างๆ เหล่านั้น เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพได้นำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี และการสร้างบทสรุปและการพิสูจน์บทสรุป

ผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาของสะเปา

คำว่า “สะเปา” หรือ “สะเพา” หรือ สำเภาในภาษาไทยกลาง มีความหมายและความเชื่อว่าเป็นการส่งเครื่องอุปโภคบริโภค (ห่อข้าวห่อน้ำและข้างของเครื่องใช้ต่างๆ) ไปยังผู้ล่องลัดโดยการใส่เรือสำเภาเป็นยานพาหนะนำพาข้าวของเครื่องใช้ไปสู่สัมปรายภพ คล้ายกับการตานปอยข้าวสังข์ กำหนดการทำพิธีในช่วงหลังออกพรรษา คาบเกี่ยวกับประเพณียี่เป็งของทุกๆ ปี เมื่อกล่าวถึงความเจริญทางอารยธรรมของล้านนาถือได้ว่ามีอารยธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง โดยมีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น และในอดีตล้านนายังนับถือคำสอนและลัทธิดั้งเดิมที่มีความเชื่อเรื่อง ผีสาง เทวดา วิญญาณ ไสยศาสตร์ อำนาจลี้ลับ และศาสนาพราหมณ์ ซึ่งถือว่ามียุทธิพลต่อการเชื่ออย่างแน่นแฟ้น มานานหลายศตวรรษ ตลอดจนการประกอบพิธีต่างๆ ซึ่งมีวิธีการที่มีลักษณะผสมกลมกลืนกันโดยไม่สามารถแยกออกจากกันได้ สะเปามีความหมาย 3 ประการ 1) คือ สำเภา หรือ เรือเดินทางทะเลแบบจีนแล่นด้วยใบ เช่น สะเปาลม สะเปาไฟ 2) คือสิ่งที่เป็นทรงทึบ หรือ ก้อนใหญ่กว่าสิ่งอื่นในจำพวกเดียวกัน เช่น แกบลายจกที่ประดับชายผ้าขึ้นมีชื่อเรียกว่า ลายสะเพาน้อย ทั้งนี้ อาจหมายถึงบริเวณยอดเขาที่เป็นหน้าผาหรือที่ชัน มีที่กว้างบนยอดเขานั้นแทนที่จะแหลมเหมือนยอดเขาอื่นๆ เช่น สะเปาดอย และ 3) คือ กล้วยสะเพา ซึ่งหมายถึงมะละกอหากผ่าครึ่งมีลักษณะเป็นรูปร่างคล้ายเรือสามารถลอยน้ำได้

สะเปา มีลักษณะคล้ายเรือ ใช้วัสดุในการทำเป็นไม้แผ่นบางพอประมาณ ขึ้นโครงด้วยสื่เสา ใช้ไม้ไผ่สานประกอบขึ้นเป็นรูปคล้ายเรือ ตกแต่งตามความพอใจ เช่น ใช้กระดาสีตัดเป็นเส้นทากาวติดรอบสะเปา มีความเชื่อกันว่า ถ้าได้ล่องสะเปารูปเรือ ถ้าเราเสียชีวิตไปก็จะได้ขึ้นสะเปาใหญ่ส่งเรา ข้ามแม่น้ำใหญ่สู่สวรรค์ หรือเปรียบเสมือนเรือข้ามฟากข้ามภพไปสู่นิพพาน การลอยสะเปา เป็นการทำบุญบริจาคทาน อุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ล่องลัด และแก่ตนเอง ในสภาพหน้า ในอดีตชาวลำปาง นิยมทำสะเปากันที่วัด โดยชาวบ้านช่วยกันทำสะเปาเป็นรูปเรือลำใหญ่ วางบนแพไม้ไผ่ และนำสะตวง พร้อมด้วยข้าวของต่างๆ ทั้งหม้อ ไห เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม เครื่องอุปโภค บริโภคต่างๆ ใส่ลงไปในสะเปา ในช่วงหัวค่ำของวันยี่เป็ง จึงพากันหามสะเปา พร้อมแห่ด้วยฆ้องกลองจากวัดไปลอยที่แม่น้ำแม่ว้าง และทำพิธีเวียนทานที่ทำน้ำก่อนปล่อยสะเปาลอยลงไป ขณะที่สะเปาลอยไปได้ระยะหนึ่ง จะมีคนยกจวนคอยดักรอสะเปากลางแม่น้ำ เพื่อนำเอาของอุปโภคต่างๆ มาใช้อุปโภคและบริโภค จึงเป็นการบริจาคทานอีกรูปแบบหนึ่ง สะเปาเป็นคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาในโลกทัศน์ของชาวล้านนาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตในโลกหลังความตาย วัดต่างๆ ในภาคเหนือตอนบนที่มีการทำรูป “สะเปาเงิน สะเปาคำ” ขึ้นจิตกรรม

ผาผนังที่สะท้อนความเชื่อทางพุทธศาสนา ชาวล้านนาเชื่อกันว่าการสร้างสะพานหรือสะพานให้อานิสงส์ส่งผลแก่ผู้ถวายทานไปสู่นิพพานหรือความสุขในโลกหน้า ส่วนชาวลำปางได้จัดทำสะพานขึ้นในงานศพ มีลักษณะคล้ายเรือสำเภาทำด้วยไม้ไผ่ติดกระดาษหรือผ้าข้างในสะพานจะมีข้าวของเครื่องใช้สำหรับทำบุญให้ผู้ตายนำไปใช้ในโลกล้างความตาย ซึ่งญาติผู้ตายมีความเชื่อว่า เมื่อยังมีชีวิตผู้ตายได้ใช้สิ่งของอุปโภคบริโภคที่ตนเคยใช้ เมื่อตายไปแล้วก็ต้องได้ใช้เหมือนกัน

2. หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมถวายสะพาน

1) หลักศรัทธาที่ปรากฏในพิธีกรรมถวายสะพาน: ชาวล้านนามีความเชื่อถือในเรื่องของกฎแห่งกรรม รวมถึงอานิสงส์ผลบุญที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตามลัทธิศาสนาพราหมณ์ จนเป็นแบบแผนในการประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความผาสุกปราศจากการเบียดเบียนซึ่งกันและกันเมื่อประพฤติปฏิบัติเป็นเวลานานก็จะฝังแน่นอยู่ในความทรงจำ จนกลายเป็นจารีต ประเพณีที่มีอยู่ประจำในกลุ่มชนชั้นนั้นๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความเชื่อ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ

การนับถือศาสนาของคนไทยเป็นเรื่องสำคัญที่จะหล่อหลอมให้สังคมไทยเป็นไปในแบบอย่างที่เราเรียกว่า “อย่างไทย” มีเอกลักษณ์เป็นไทย สังคมไทยเป็นสังคมพุทธหรือจะเรียกอารยธรรมไทยว่าเป็นอารยธรรมพุทธศาสนา ความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมที่เนื่องด้วยพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องกำกับความคิดความอ่าน เป็นเครื่อง บังคับพฤติกรรมของมนุษย์

พิธีกรรมถวายสะพานของจังหวัดลำปาง จึงสะท้อนให้เห็นถึงตัวตน แนวคิด ความเชื่อและวิถีการดำเนินชีวิต ความเป็นมาของท้องถิ่นนั้น มีการปฏิบัติสืบต่อกันมาจนกลายเป็นเอกลักษณ์ ความผูกพันกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับชีวิตหลังความตาย

2) หลักบุญกิริยาวัตถุ 3 ทาน ศีล ภาวนา ที่ปรากฏในพิธีกรรมถวายสะพาน: การทำบุญถวายสะพานตามความเชื่อของชาวลำปาง จึงถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการทำบุญทางพระพุทธศาสนา เป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่บุคคลและสังคมหลายส่วน ทั้งแก่ผู้กระทำบุญเอง แก่ญาติผู้ล่วงลับไปแล้วหรือผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ และแก่พระศาสนาด้วย อีกทั้งยังมีส่วนเสริมสร้างความตระหนักใส่ใจในหน้าที่รับผิดชอบของปัจเจกบุคคลที่สัมพันธ์กับบุคคลในสังคมตามสมควรแก่ฐานะของตน เช่น บุตรธิดาอุทิศส่วนบุญให้แก่บิดามารดาเมื่อท่านทั้งสองล่วงลับไปแล้วหรือคนที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันโดยฐานะหนึ่งแสดงความปรารถนาดี ความมีน้ำใจต่อกันโดยการทำบุญแล้วอุทิศส่วนบุญให้แก่ผู้มีอุปการคุณและผู้ที่เป็นปูชนียบุคคลของสังคม

การทำบุญถวายสะพานตามความเชื่อของชาวลำปาง มีการทำบุญบริจาคทานอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ล่วงลับ และแก่ตนเองในภายภาคหน้า โดยจัดทำสะพานเป็นรูปเรือลำใหญ่วางบนแพไม้ไผ่ และนำสะพานพร้อมด้วยข้าวของต่างๆ ทั้งหม้อ ไห เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม เครื่อง

อุปโลก บรีโลกต่างๆ ใส่ลงไปใ้ในสะเปา มีการสมาทานศีล ๕ เป็นเบื้องต้นการประกอบพิธีกรรม สะเปา เพื่อเป็นการสำรวมกาย วาจาให้เรียบร้อย และมีการตั้งจิตอุทิศส่วนกุศลจากจัดทำสะเปา พร้อมด้วยข้าวของต่างๆ ให้แก่ผู้ล่วงลับ

การทำบุญด้วยการให้ เพื่อแบ่งปัน สงเคราะห์ สิ่งของต่อผู้อื่น การสละกิเลส เครื่องมัวหมองทางใจ จะทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมมีความสุข การรักษาศีลด้วยการรู้จักฝึกตนและวางตนให้อยู่ในระเบียบแบบแผนกฎกติกาทางสังคม ตามความเหมาะสมต่อสถานภาพของตน รู้จักควบคุมตนไม่ให้ทำชั่ว รู้จักอ่อนน้อมถ่อมตนมีสัมมาคารวะ จะทำให้ชีวิตเกิดสันติสุข สังคมร่มเย็น การอบรมจิต(ภาวนา) ทำให้ได้พัฒนาตนเอง ให้มีจิตไม่หวั่นไหวตามสิ่งแวดล้อม มีปัญญารู้เท่าทันสิ่งที่เกิดขึ้นตามสภาพที่เป็นจริง

3) หลักความกตัญญูที่ปรากฏในพิธีกรรมถวายสะเปา: สังคมล้านนา มักอยู่กันแบบอาศัยวัฒนธรรมและประเพณีพื้นบ้าน อาจกล่าวได้ว่า มีความรู้สึกเกื้อกูลแบ่งปันกัน เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดกิจกรรมการอุทิศส่วนบุญขึ้น ในรูปแบบของการถวายสะเปา ซึ่งกิจกรรมในลักษณะนี้มีความสอดคล้องกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่สอนให้บุคคลมีความกตัญญูกตเวทิตะ คือ รู้จักตระหนักซาบซึ้งในบุญคุณของบุคคลอื่นแล้วตอบแทนคุณที่เขาได้กระทำไว้แก่ตนด้วยการประกอบกิจกรรมอันเป็นบุญแล้วอุทิศส่วนบุญให้แก่บุคคลที่ตนมองเห็นคุณค่านั้น

จุดประสงค์ของการถวายสะเปาถือว่าเป็นงานที่เกิดมาจากความกตัญญูเป็นพื้นฐานกล่าวคือ ผู้ที่เป็นเจ้าภาพนั้นย่อมเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้ตายโดยตรง ในฐานะใดฐานะหนึ่งไม่ว่าจะเป็นลูก เมีย พ่อแม่ หรือญาติพี่น้อง เพราะความคิดถึงที่เขาได้ทำคุณความดีกับตนมาก่อนจึงได้ตั้งจิตอุทิศบุญกุศลให้แก่เขาเหล่านั้น ที่ล่วงลับไปแล้ว ดังนั้น ประเพณีถวายสะเปาจึงเป็นงานที่เกิดมาจากความกตัญญูกตเวทิตะ มุ่งหมายจะทำตอบแทนพระคุณเป็นหลัก

บุคคลผู้มีความกตัญญูเป็นคนดีและรักษาความดีไว้ได้ เป็นผู้น่ารักคำสมาคม ได้รับการยกย่องสรรเสริญ ความกตัญญูยังทำให้คนในสังคมช่วยเหลือกัน พึ่งพาอาศัยอยู่กันด้วยดี มีความร่มเย็นเป็นสุข ความกตัญญู จึงเป็นคุณสมบัติและสัญลักษณ์ของคนดี เป็นหลักถือปฏิบัติ ในการดำเนินชีวิตของสัตบุรุษ คือ คนดี หรือคนในอุดมคติ

4) หลักสารณียธรรม 6 ที่ปรากฏในพิธีกรรมถวายสะเปา: สารณียธรรม 6 ประกอบด้วยการกระทำทางกายที่ประกอบด้วยเมตตา (เมตตากายกรรม) การมีวาจาสุภาพ พูดแต่สิ่งที่ดี มีเมตตาต่อกัน (เมตตาวาจากรรม) มีความปรารถนาดี ไม่คิดมุ่งร้ายต่อกัน (เมตตามโนกรรม) การประพฤติสุจริต ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของหมู่คณะ (ศีลสามัญญตา) การมีความเห็นร่วมกัน รู้จักเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น (ทิฐิสามัญญตา) สามประการแรกพระพุทธเจ้าทรงเน้นให้ผู้ที่อยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ หรือทำงานร่วมกัน จะต้องมีเมตตา คือ ความ

หวังดีต่อกัน ไม่ริษยากัน ไม่ชิงดี ชิงเด่นต่อกันและกัน ไม่ว่าจะด้วยการกระทำหรือจะด้วยการพูด หรือแม้กระทั่งการคิด ส่วนสามประการหลัง เป็นการวางเงื่อนไขหรือกติกาในการอยู่ร่วมกัน โดยกำหนดให้ผู้ที่อยู่ร่วมกันต้องรู้จักการแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และจะต้องมีความประพฤติอันดีงามเสมอภาคกัน และที่สำคัญที่สุดคือ จะต้องมีความคิดเห็นถูกต้อง และเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับผู้อื่น สาราณียธรรม 6 จึงเป็นหลักธรรมที่จะเสริมสร้างความรู้สึที่ดีให้เกิดขึ้นต่อกันและกันอยู่เสมอในยามที่ระลึกถึงกัน ซึ่งจะเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความสามัคคีมีน้ำหนึ่งใจเดียวกันให้เกิดขึ้นด้วยหากสังคมใดต้องการที่จะเสริมสร้างความสามัคคีและความเป็นปึกแผ่นให้เกิดขึ้น ก็ควรที่จะต้องนำเอาหลักธรรมธรรมทั้ง 6 ประการ ไปใช้อยู่ตลอดเวลา ในการประกอบพิธีกรรมถวายสละเปา ของชาวล้านนาจังหวัดลำปาง ก็เช่นกัน มีการร่วมกันหลายคนในการดำเนินการ จึงมีการรวมแรงรวมใจกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และให้เกียรติกันและกันตามแนวแห่งสาราณียธรรม 6 ดังกล่าว ทั้งนี้ เพราะชาวล้านนาจังหวัดลำปาง ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ด้วยเหตุนี้ วิถีชีวิตของคนไทยจึงผูกพันอยู่กับคำสอน และพิธีกรรมตามแนวทางของศาสนาพุทธ ทำให้ผู้คนในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชาวล้านนาอยู่อย่างสงบ และเรียบง่าย

อภิปรายผล

หลักความเชื่อที่ปรากฏในพิธีกรรมถวายสละเปา: วัฒนธรรมประเพณีการล่องสละเปาของชาวล้านนา จังหวัดลำปาง ซึ่งมีการส่งเครื่องอุปโภคบริโภคไปกับการล่องสละเปา และการถวายทานแด่พระสงฆ์ อุทิศไปให้ผู้ล่วงลับได้ สะท้อนให้เห็นถึงตัวตน แนวคิด ความเชื่อ และวิถีการดำเนินชีวิต ความเป็นมาของท้องถิ่นนั้น มีการปฏิบัติสืบทอดกันมาจนกลายเป็นเอกลักษณ์ มีความผูกพันกับความเชื่อและพระพุทธศาสนา จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่า การนับถือศาสนาของคนไทยเป็นเรื่องสำคัญที่จะหล่อหลอมให้สังคมไทยเป็นไปในแบบอย่างที่เราเรียกว่า “อย่างไทย” มีเอกลักษณ์เป็นไทย สังคมไทยเป็นสังคมพุทธหรือจะเรียกอารยธรรมไทยว่าเป็นอารยธรรมพุทธศาสนา ความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมที่เนื่องด้วยพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องกำกับความคิดความอ่าน เป็นเครื่องบังคับพฤติกรรมของมนุษย์ ที่กล่าวเช่นนี้ อาจเพราะเห็นว่า ความเชื่อในหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา จะเป็นแรงจูงใจใฝ่รู้หลักธรรม อันนำไปสู่ความดีงามของชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับการค้นพบของ ระวี ภาวิไล (2527: 6) ที่พบว่าพระพุทธองค์ทรงชี้ให้เรา มีความเชื่อมั่นในสมรรถภาพแห่งความเป็นมนุษย์ของเราเอง ที่จะหยั่งรู้ความเป็นจริงของโลกและชีวิตและบรรลุความดีงามสูงสุดได้โดยสติปัญญา ซึ่งเมื่อบรรลุถึงธรรมนั้นแล้ว ก็จะสามารถขจัดปัญหาความทุกข์ทั้งปวงในชีวิตได้

อนึ่ง พิธีกรรมถวายสละเปา ชาวล้านนาเชื่อว่า เป็นการทำบุญตามความเชื่อทาง

พระพุทธศาสนาอย่างที่เราเรียกว่า “พระพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน” ในลักษณะพุทธอิงพราหมณ์ กล่าวคือ ในการประกอบศาสนาพิธี จะต้องมีการประกอบอย่างศาสนาพราหมณ์เข้าเกี่ยวข้อง เช่น มีการอัญเชิญเทวดา การอ้อนวอนร้องขอความช่วยเหลือ และการมุ่งความศักดิ์ของพุทธมนต์ ในการทำนมนต์ที่จะประพรมให้ต้นพันธุ์พืชและรับโชคต่างๆ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), (2541: 43-44) ที่ได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า ศรัทธามีลักษณะเป็นการยอมรับความรู้ของผู้อื่น ผากความไว้วางใจในปัญญาของผู้อื่น ยอมฟังและอาศัยความรู้ผู้อื่นหรือแหล่งแห่งความรู้นั้นเป็นเครื่องชี้แนะตนเอง ถ้าผู้มีศรัทธารู้จักใช้ปัญญาของตนเป็นทุนประกอบไปด้วยศรัทธานั้นสามารถนำไปสู่ความเจริญปัญญาและการรู้ความจริงได้

หลักบุญกิริยาวัตถุ 3 ที่ปรากฏในพิธีกรรมถวายสะเปา: การทำบุญถวายสะเปาตามความเชื่อของชาวลำปาง มีการทำบุญบริจาคทาน อุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ล่วงลับ และแก่ตนเองในกายภาพหน้า โดยจัดทำสะเปาเป็นรูปเรือลำใหญ่ มีการสมทานศีล 5 เป็นเบื้องต้นการประกอบพิธี และมีการตั้งจิตอุทิศส่วนกุศลจากจัดทำสะเปา พร้อมด้วยข้าวของต่างๆ ให้แก่ผู้ล่วงลับ จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่า

การทำบุญด้วยการให้ เมื่อแบ่งปัน สงเคราะห์ สิ่งของต่อผู้อื่น การสละกิเลส เครื่องมัวหมองทางใจ จะทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมมีความสุข การรักษาศีลด้วยการรู้จักฝึกตนและวางตนให้อยู่ในระเบียบแบบแผนกฎกติกาทางสังคม ตามความเหมาะสมต่อสถานภาพของตน รู้จักควบคุมตนไม่ให้ทำชั่ว รู้จักอ่อนน้อมถ่อมตนมีสัมมาคารวะ จะทำให้ชีวิตเกิดสันติสุข สังคมร่มเย็น การอบรมจิต(ภาวนา) ทำให้ได้พัฒนาตนเอง ให้มีจิตไม่หวั่นไหวตามสิ่งแวดล้อม มีปัญญารู้เท่าทันสิ่งที่เกิดขึ้นตามสภาพที่เป็นจริง ที่กล่าวเช่นนี้ อาจเพราะเห็นว่า การทำบุญด้วยการให้ การรักษาศีลด้วยการฝึกตนให้อยู่ในระเบียบแบบแผนทางสังคม การอบรมจิตใจให้รู้เท่าทันสิ่งที่เกิดขึ้นตามสภาพที่เป็นจริง เป็นหลักการสำคัญของคฤหัสถ์ที่ควรศึกษาและปฏิบัติ อันจัดอยู่ในบุญกิริยาวัตถุ 3 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลักษณะวัต ปาละรัตน์ (2563: 33-44) ที่พบว่า บุญกิริยาวัตถุ” เป็นหลักธรรมที่ นักศึกษาทุกคนในกลุ่มปฏิบัติเห็นว่า เป็นสิ่งที่ตนสามารถปฏิบัติได้และเคยชินจนเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน และเมื่อปฏิบัติแล้วก็ทำให้มีการพัฒนาตนทั้งทางกาย ทางจิต ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น

หลักความกตัญญูที่ปรากฏในพิธีกรรมถวายสะเปา: ประเพณีถวายสะเปาจึงเป็นงานที่เกิดมาจากความกตัญญูต่อบุคคลที่เป็นหลัก เนื่องจากผู้ที่เป็นเจ้าของภาพคิดถึงบุญพาวงศ์ที่ได้ทำความดีกับตนมาก่อนจึงได้ตั้งจิตอุทิศบุญกุศลให้แก่ท่านเหล่านั้น ที่ล่วงลับไปแล้ว จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่า บุคคลผู้มีความกตัญญูเป็นคนดีและรักษาความดีไว้ได้ เป็นผู้น่ารักค่าสมาคม ได้รับการยกย่องสรรเสริญ ความกตัญญูยังทำให้คนในสังคมช่วยเหลือกัน พึงพาอาศัย

อยู่กันด้วยดี มีความร่มเย็นเป็นสุข ที่กล่าวเช่นนี้ อาจเพราะเห็นว่า ความกตัญญู เป็นเครื่องหมายของคนดี คนกตัญญู เมื่อได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่นแล้ว ย่อมไม่เนรคุณผู้ให้ความช่วยเหลือนั้น หากสังคมใดมีคนกตัญญูมากๆ สังคมนั้นจะอยู่ดีมีสุข ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวรรณฐา ลิ้ม และ พระปลัดสมชาย ปโยโค (ดำเนิน) (2562: 424) ที่ได้พบว่า สังคมไทยให้ความสำคัญกับความกตัญญูทว่า เมื่อบุคคลได้รับความช่วยเหลือจากใครแล้ว ควรสำนึกในบุญคุณหาทางตอบแทน บุคคลที่ได้รับความช่วยเหลือแล้วไม่ตอบแทน หรือทำให้คนที่เคยช่วยเหลือเดือดร้อน จะถูกสังคมตำหนิว่า เป็นคนอกตัญญู ความกตัญญู จึงเป็นคุณสมบัติและสัญลักษณ์ของคนดี เป็นหลักถือปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของสัตบุรุษ คือ คนดี หรือคนในอุดมคติ

หลักสาราณียธรรม 6 ที่ปรากฏในพิธีกรรมถวายสะเปา: ในการประกอบพิธีกรรมถวายสะเปา ของชาวล้านนาจังหวัดลำปาง ได้มีการร่วมกันหลายคนในการดำเนินการ จึงมีการรวมแรง รวมใจกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และให้เกียรติกันและกันตามแนวทางสาราณียธรรม 6 ประการ จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่า สาราณียธรรม 6 เป็นหลักธรรมที่จะเสริมสร้างความรู้สึกที่ดีให้เกิดขึ้นต่อกันและกันอยู่เสมอในยามที่ระลึกถึงกัน ซึ่งจะเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความสามัคคีมีน้ำหนึ่งใจเดียวกันให้เกิดขึ้นด้วย หากสังคมใดต้องการที่จะเสริมสร้างความสามัคคีและความเป็นปึกแผ่นให้เกิดขึ้น ก็ควรที่จะต้องนำเอาหลักธรรมธรรมทั้ง 6 ประการ ไปใช้อยู่ตลอดเวลา ที่กล่าวเช่นนี้ อาจเพราะเห็นว่าสาราณียธรรม 6 อันประกอบด้วยเมตตาทายกรรม เมตตาวิจิตรกรรม เมตตาโมกกรรม สาธารณโมคิ สีสสามัญญดา ภิภูสามัญญดา เป็นเสมือนบัญญัติ 6 ประการเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และทำให้คนในสังคมนั้นมีความปรารถนาดีต่อกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริพงษ์ อรุณเดชาชัย และคณะ (2560: 183-195) การขับเคลื่อนด้วยการเรียนรู้และปฏิบัติตามหลัก สาราณียธรรม ตามฐานคิดและคุณลักษณะ 6 ประการ สามารถสร้างภูมิคุ้มกันการดำเนินชีวิตให้ผู้คนพ้นจากความเสี่ยงที่มีผลกระทบเชิงลบ

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากการอภิปรายผลการวิจัย สามารถกำหนดโมเดล (Model) เป็นองค์ความรู้ที่ได้รับ ดังนี้

พิธีกรรมถวายสะเปา เป็นการประกอบพิธีส่งเครื่องอุปโภคบริโภค เช่น ห่อข้าวห่อน้ำ และข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ ไปยังผู้ล่วงลับ โดยการใช้เรือสำเภาเป็นยานพาหนะนำพาข้าวของเครื่องใช้ไปสู่สัมปรายภพ และถวายทานแด่พระสงฆ์ตามความเชื่อของคนไทยล้านนา จังหวัดลำปาง ซึ่งการประกอบพิธีกรรมนี้แต่ละปี ผู้ร่วมงานแต่ละคนได้มีพฤติกรรมที่แสดงออกมา ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

- 1) ความเชื่อแนวพุทธแบบชาวบ้าน คือเชื่อพิธีกรรมที่ทำตามกันมาภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน เช่น พิธีส่งเครื่องอุปโภคบริโภค เช่น ห่อข้าวห่อน้ำและข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ ไปยังผู้ล่วงลับ โดยการใช้เรือสำเภาเป็นยานพาหนะ เชื่อว่า เป็นการให้ทานแก่ผู้ล่วงลับ เป็นต้น
- 2) การปฏิบัติในหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 การประกอบพิธีกรรมถวายสะเปา ผู้เข้าร่วมพิธี ได้มีการสมทานศีล 5 เป็นเบื้องต้น มีการถวายทานแด่พระสงฆ์ ส่งเครื่องอุปโภคบริโภคเพื่อให้ถึงผู้ล่วงลับ และมีการตั้งจิต (ภาวนา) อุทิศบุญกุศลที่ทำแล้วนี้ให้แก่ผู้ล่วงลับ
- 3) หลักความกตัญญูทดแทน แรงจูงใจของคนไทยล้านนา จังหวัดลำปางที่ผลักดันให้ประกอบพิธีกรรมถวายสะเปา ก็คือ การระลึกถึงคุณความดีของบุพพการี และผู้ที่เคยอนุเคราะห์ช่วยเหลือตนที่ได้ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งถือความเป็นผู้มีมีความกตัญญู
- 4) การยึดหลักสาราณียธรรม 6 การประกอบพิธีกรรมถวายสะเปา คนในพิธีมีความสามัคคี ประรณาดูดีต่อกัน มีความคิดเห็นร่วมกัน ช่วยเหลือกัน และมีความเคารพนับถือกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับหลักสาราณียธรรม 6

สรุป

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมถวายสะเปาในจังหวัดลำปาง เป็นการศึกษาเชิงเอกสารและเชิงคุณภาพ ทำให้ผู้วิจัยได้รับทราบข้อเท็จจริงที่ปรากฏและสามารถถอดบทเรียนจากพิธีกรรมดังกล่าวได้ จะเห็นได้ว่า พิธีกรรมถวายสะเปาของ

จังหวัดลำปางนั้นมีความเกี่ยวข้องกับหลักคิดในทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก จนอาจกล่าวได้ว่า พิธีกรรมนี้ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนาอย่างสมบูรณ์แบบ หลักธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมนี้เป็นหลักธรรมที่สะท้อนให้เห็นตัวตนของชาวลำปาง โดยเฉพาะความกตัญญูต่อบุคคลและต่อธรรมชาติ รวมไปถึงยังสามารถสร้างความสามัคคีของชุมชนให้เกิดขึ้นได้อีกด้วย และสมควรแก่การอนุรักษ์ประเพณีนี้ให้ยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

สถาบันการศึกษาควรนำองค์ความรู้ที่ได้จากงานชิ้นนี้ไปบูรณาการกับรายวิชาทางพระพุทธศาสนา หรือรายวิชาวัฒนธรรมท้องถิ่น ปฐมวัย เด็ก เยาวชน ให้มีความรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ผ่านพิธีกรรมเพื่อถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจหลักธรรมให้มากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมถวายสะเปาในจังหวัดลำปาง ตามที่ได้นำเสนอมีบางประเด็นที่ไม่ได้นำเสนอโดยละเอียด ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าศึกษาเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความเข้าใจในพิธีกรรมถวายสะเปา เช่น ควรศึกษาวิเคราะห์ค่านิยมของการทำบุญถวายสะเปากับบริบทในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

บรรณานุกรม

- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2541). **พุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ไพโรจน์ ไชยเมืองชื่น. (มปป.). **ล่องสะเปา : ร่องรอยของประเพณีในอดีต**. ลำปาง: เมื่อหัวหนึ่งศตวรรษ.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ระวี ภาวิไล. (2527). **การศึกษาเพื่ออยู่เย็นเป็นสุข และบทความอื่นๆ**. เชียงใหม่: ทิพย์เนตรการพิมพ์.
- ลักษณะวัต ปาละรัตน์. (2563). “การใช้หลักศาสนาธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาตน: กรณีศึกษานักศึกษาที่เข้าเรียนวิชาพระพุทธศาสนาเบื้องต้น มหาวิทยาลัยรามคำแหง”. **วารสารวิจัยรามคำแหง มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. 23 (2): 33-44.

- ศิริพงษ์ อรุณเดชาชัย และคณะ. “สถานีสาราณียธรรม: พื้นที่บ่มเพาะความรู้ชุมชน”.
วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 11 (1): 183-195.
- สุวรรณฐา ลิ้ม และ พระปลัดสมชาย ปโยโค (ดำเนิน). (2562). “แนวทางส่งเสริมกตัญญูทศเวท
ในสังคมไทย”.วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. 7 (2): 424.
- หนานเต้จา. (2517). ประเพณีล้านนาไทยและพิธีกรรมต่างๆ. เชียงใหม่: ประเทืองวิทยา.